

ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У кримінальному провадженні затримання розглядається як тимчасовий запобіжний захід, який застосовується по відношенню до осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочину. З такою позицією погоджується і Конституційний Суд України, який наполягає на тому, що затримання потрібно розуміти як тимчасовий запобіжний кримінально-процесуальний або адміністративно-процесуальний захід, застосування якого обмежує право на свободу та особисту недоторканність індивіда [1].

Норми Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) регламентують підстави затримання осіб, що вчинили кримінальне правопорушення, строк їх затримання без ухвали слідчого судді, суду та інші вимоги щодо застосування такого заходу як затримання у мирний час. Зокрема, КПК України визначає, що особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд з уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою [2, ст. 209].

Однак, у зв'язку із зухвалим вторгненням російської федерації на територію України, національне законодавство зазнало певних змін та доповнень, які стосуються безпосередньо інституту затримання особи. Отже, був прийнятий Закон України «Про внесення

змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 14 квітня 2022 р., у якому зазначено особливості затримання особи в період саме воєнного стану [3].

Розглядаючи підстави затримання в умовах воєнного стану, законодавцем передбачена досить цікава новела, яка вказує на те, якщо мають місце наявні випадки для затримання особи без ухвали слідчого судді, суду, визначені статтею 208 КПК України, або виникли обґрунтовані обставини, які дають підстави вважати, що можлива втеча для ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину, – уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати таку особу [2, ст. 615]. Проте, у науковій літературі склалася думка, що зазначена підстава може спричинити зловживання правоохоронними органами своїх повноважень, оскільки останні оцінюють поведінку відповідних осіб скрізь призму власних переконань. Підтвердженням слугує рішення Дарницького районного суду м. Києва від 30.05.2022 у справі № 753/4987/22, у якому суддя визнав затримання особи незаконним. У матеріалах цієї справи йдеться про те, що особі було повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення 27 травня 2022 р., а фактично затримано 26 травня 2022 р., але прокурором в судовому засіданні не були обґрунтовані підстави для використання такого заходу у порядку передбаченому п. 6 ч. 2 ст. 615 КПК України [4].

Проаналізувавши вище вказані положення, ми прийшли до висновку, що, з одного боку, уповноважені особи можуть здійснювати свавільне затримання осіб, що підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочину, а з іншого боку, такі норми застосовуються лише в період дії воєнного стану, іншими словами в особливий для держави час. Це пояснюється тим, що відповідна особа, яка підозрюється або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення може втекти та в подальшому переховуватися на тимчасово окупованій території України або на території, де відбуваються бойові дії.

Суб'єктами, на яких покладається функція затримання особи, як в умовах воєнного стану, так і в мирний час є військовослужбовці Національної гвардії України, військовослужбовці Служби

правопорядку, військовослужбовці Управління державної охорони України, військовослужбовці, а також працівники Державної прикордонної служби України, залучені до оперативно-службової діяльності, поліцейські, співробітники Служби безпеки України, працівники Національного антикорупційного бюро, уповноважені посадові особи Державного бюро розслідувань тощо [5, с. 373].

Важливо акцентувати увагу на тому, що строки вручення затриманій особі письмового повідомлення та строки затримання особи в умовах воєнного стану також зазнали певних змін. Зокрема, чинним законодавством встановлено, що в разі наявності об'єктивних обставин, що унеможливають вручення затриманій особі письмового повідомлення про підозру в строки, встановлені статтею 278 КПК України, якщо такі процесуальні дії здійснюються в умовах воєнного стану, строк для вручення письмового повідомлення про підозру затриманій особі може бути продовжено до сорока восьми годин. У разі якщо особі не вручено повідомлення про підозру впродовж сорока восьми годин із моменту її затримання, така особа підлягає негайному звільненню [2, ст. 615]. Що ж стосується строків затримання особи, то відповідно до Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 14 квітня 2022 р. № 2201-IX, вони не можуть перевищувати двохсот шістнадцяти годин із моменту затримання [3, ст. 615]. Порівнюючи строки, які діють у мирний час, з тими, що вказані вище, можна помітити, що останні є більш розширеними, що, в свою чергу, пояснюється особливим станом у державі.

У кримінальному провадженні може виникнути ситуація, коли в умовах воєнного стану відсутня об'єктивна можливість доставити затриману особу до слідчого судді, суду в строк, визначений законодавством. У такому разі, розгляд клопотання про обрання щодо неї запобіжного заходу здійснюється із застосуванням доступних технічних засобів відеозв'язку для забезпечення дистанційної участі затриманої особи. Крім того, у КПК України встановлено, якщо затриману особу неможливо доставити до слідчого судді, суду в строк, передбачений статтею 211 КПК України, для розгляду клопотання про обрання щодо неї запобіжного заходу

або забезпечити її дистанційну участь під час розгляду відповідного клопотання, така особа негайно звільняється [2, ст. 615].

Отже, інститут затримання особи зазнав певних змін на тлі розгортання військового конфлікту в Україні. Це стосується насамперед підстав затримання особи, строків затримання особи, а також можливості доставлення особи до слідчого судді, суду в строк, передбачений чинним законодавством. Однак, такі зміни є тимчасовими, допоки на території нашої держави діє воєнний стан.

Список використаної літератури

1. Рішення Конституційного Суду України в справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України від 11 жовтня 2011 р. № 10-рп/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-11#01> (дата звернення: 11.04.2023).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n1713> (дата звернення: 11.04.2023).
3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану : Закон України від 14 квітня 2022 р. № 2201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#n78> (дата звернення: 11.04.2023 р.).
4. Ухвала слідчого судді Дарницького районного суду м.Києва від 30.05.2022 р. у справі № 753/4987/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104696733> (дата звернення: 19.04.2023).
5. Фоміна Т. Г., Рогальська В. В. Затримання особи в умовах воєнного стану: підстави та уповноважені службові особи на здійснення. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 4. С. 373–374.